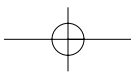
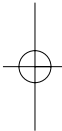
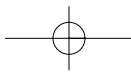
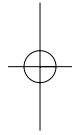
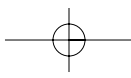

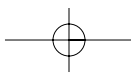
EL CLUB DELS NOVEL·LISTES

Homes sota el sol
seguits de *Retorn a Haifa*

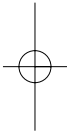

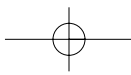
GASSAN KANAFANI

HOMES SOTA EL SOL
seguits de *Retorn a Haifa*

Traduïts de l'àrab
per Anna Gil Bardají

CLUB EDITOR
BARCELONA

عائد إلى حيفا — رجال تحت الشمس

© Anni Kanafani
All rights reserved

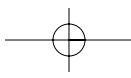
1ª edició: maig del 2009
© de la traducció: Anna Gil Bardají
© d'aquesta edició: Club Editor 1984, s. l.
Carrer Pujades, 74-80 - 08005 Barcelona

ISBN: 978-84-7329-138-5
Dipòsit legal: B. 21.324-2009

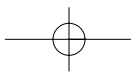
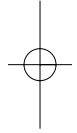
Disseny de la col·lecció: Txomin Arrieta
Fotografia de la solapa: Jack Rizk

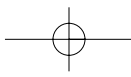
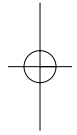
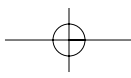
Fotocomposició: Víctor Igual
Imprès a Novagràfik, Moncada i Reixac

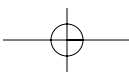
Tots els drets reservats
Prohibida tota forma de còpia

HOMES SOTA EL SOL

Abu Qays

L'Abu Qays es va deixar caure de boca damunt la terra humida i la terra va començar a palpitari sota seu. Els batecs d'un cor exhaust voltaven i tremolaven entre els grans de sorra i el travessaven tot ell fins atènyer-li les cèl·lules. Cada vegada que es deixava caure de boca sentia aquella palpitació, com si el cor de la terra no parés de solcar, d'ençà que s'havia estirat allà per primera vegada, un camí llarg i feixuc cap a la llum, des de les entranyes més profundes de l'infern. Una vegada va parlar d'aquest sentiment a un veí seu amb qui compartia terres, aquelles terres que havia abandonat deu anys enrere, i el veí li va respondre amb sorna:

—El que escoltes quan toques amb el pit a terra no és altra cosa que el so del teu cor, ¡un guirigall de dolenteries!

Però ¿i l'olor? ¿Aquella olor que en respirar-la li pujava al cap i després regolfava, com adormida, fins al fons de les seves venes? Cada cop que, estirat al seu damunt, ensumava la terra, creia ensumar els cabells de la seva dona quan sortia del bany després de rentar-se amb aigua freda. Exactament la mateixa olor, l'olor d'una dona que s'ha rentat amb aigua freda i que li escampa els cabells encara humits per la cara. Exactament els mateixos batecs, com si a les mans fent copa hi tinguéssim un ocell petit.

La terra humida, va rumiar, deu ser per la pluja d'ahir. No, ahir no va ploure. Aquí el cel no deixa anar més que sequera i pols. ¿És que potser has oblidat on eres? ¿És que ho has oblidat?

Va fer rodar el cos a un costat, es va posar de panxa enlaira amb les mans al clatell, i a mirar el cel. Sobre el blanc lluminós hi havia un ocell negre solitari que volava molt alt, sen-

se camí marcat. De sobte, i sense saber per què, el va omplir una melangia que l'exili havia acabat podrint, i li va semblar que es posaria a plorar. No, ahir no va ploure. Som al mes d'agost, ¿ho has oblidat? Tots aquells camins incerts traçats en el desert igual que la negra eternitat, ¿els has oblidat? L'ocell seguia volant tot sol com un punt negre enmig d'aquella lluentor que s'escampava sobre seu. ¡Som al mes d'agost! ¿Com podia ser, doncs, que la terra fos humida? L'estuari... és clar, ¡deu ser l'estuari dels rius Eufrates i Tigris! ¿És que no el veus estendre's fins on arriba la vista, al teu costat?

—... i quan els rius Eufrates i Tigris conflueixen, formen un sol i únic riu anomenat Xat al-Arab, que s'estén de Bàssora fins a...

El professor Salim, un vell prim de cabells blancs, repetia la frase deu vegades a un marrec que s'estava dret al costat de la pissarra negra, amb unes sabates als peus que havien hagut de creuar el poble per arribar a l'escola. El vailet va pujar a la tarima i es va posar a mirar d'amagat per la finestra, mentre el professor Salim cridava tan fort com podia, brandant el seu bastó:

—... i quan els rius Eufrates i Tigris conflueixen...

El petit tremolava de por, i això feia partir de riure els altres nens de la classe. Llavors va allargar la mà i va clavar un clatellot a un dels seus companys. El que havia rebut va aixecar els ulls cap a ell i tot seguit es va posar a mirar per la finestra.

—¿Què dintre passa?

El nen es va posar a riure i va escopir entre dents al company:

—¡Carallot!

El nen va baixar de la tarima i se'n tornà al seu lloc mentre la veu del professor Salim li ressonava a l'esquena:

—... i quan els rius Eufrates i Tigris conflueixen...

Aquella nit el vailet havia vist el professor Salim assegut a l'ajuntament, fumant una pipa d'aigua. El vell mestre havia estat enviat en aquell poble de prop de Jaffa per instruir-hi els

nens, ja que a ensenyar-los havia dedicat mitja vida i per això la paraula *professor* no es podia dissociar del seu nom. Aquella nit, a l'ajuntament, algú li va preguntar:

—I l'oració del divendres, ¿la dirigirà vostè, oi que sí?

—I ara —va respondre sense embuts el professor Salim—.

Jo sóc professor, no *imam*.

—¿I quina diferència hi ha? —va preguntar l'alcalde—. El nostre mestre d'abans era un *imam*.

—Era un mestre d'Alcorà, jo sóc un mestre d'escola...

L'alcalde va insistir:

—¿I quina diferència hi ha?

En lloc de respondre, el professor Salim va mirar per sobre de les ulleres totes aquelles cares d'home, com si busqués ajuda. Però tots feien la mateixa cara de parats que l'alcalde.

Després d'un llarg silenci, el professor Salim va tossir com per escurar-se la gola i va dir amb molta calma:

—Bé... Jo no en sé, de resar.

—¿No en sap? —van exclamar tots alhora.

El professor Salim va recalcar:

—No, no en sé.

Els homes van mirar-se incrèduls i tot seguit van clavar els ulls en l'alcalde, que va notar que li tocava parlar. Sense pensar-s'ho, va preguntar:

—I llavors... ¿què és el que sap?

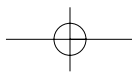
Com si s'ho esperés, el mestre es va aixecar i va respondre a l'acte:

—Moltes coses. Per exemple, tinc molta punteria.

Va caminar fins a la porta i es va girar cap a ells. La seva cara prima tremolava:

—Si us ataquen, desperteu-me. Us puc fer servei.

Així que aquell era el famós estuari de què tantes vegades parlava el professor Salim deu anys enrere, i que s'estenia a milers de quilòmetres i de dies de marxa del seu poble i de la seva escola. ¡Que Déu us beneeixi, professor Salim! ¡Que Déu us beneeixi! I és clar que Déu el devia tenir sota la seva protec-

ció, o no l'hauria fet morir una nit abans que el poble caigués en mans dels jueus. Una sola nit. ¡Déu del cel! ¿Hi pot haver favor diví més alt? El cert és que els homes del poble no es van preocupar gaire del seu enterrament ni van honorar aquella mort com calia, però què importa tot això, ara. El més important és que es va quedar allà. ¡Allà! Es va estalviar la humiliació, la misèria i una vellesa vergonyant. ¡Que Déu us beneeixi, professor Salim! Però digueu, si haguéssiu viscut més, si la pobresa us hagués enfonsat com a mi, ¿hauríeu fet el que he fet? ¿Hauríeu acceptat de carregar a l'esquena tots els anys viscuts i de creuar d'amagat el desert cap a Kuwait, a aconseguir un tros de pa?

Es va aixecar clavant els peus a terra i va tornar a mirar el gran riu com si no l'hagués vist mai. Així que aquell era l'estuari de l'Eufrates i el Tigris, «un riu gegantí per on navegaven barcasses carregades de dàtils i fòsfor igual que automòbils per una gran avinguda...».

Aquesta va ser la resposta que, en un obrir i tancar d'ulls, li donà el seu fill Qays quan ell va preguntar-li si sabia què era el Xat al-Arab. Volia posar-lo a prova, però en Qays li va respondre alt i clar, i encara va tenir temps d'afegir:

—Pare, t'he vist mirant per la finestra de la classe, aquest matí.

Es va girar cap a la seva dona i ella es va posar a riure. Una mica avergonyit, va xiuxiuejar:

—D'acord, però això de les barcasses ja ho sabia, jo.

—¡Creu-t'ho, pare! No ho sabies. Ho has après avui quan miraves per la finestra.

—¡Està bé! ¿I quina importància té que ho sabés o no? ¿És que s'acaba el món?

La seva dona el va mirar de reüll i va demanar al vailet que anés a jugar en una altra habitació. Un cop tancada la porta, va dirigir-se al seu marit:

—No li parlis així. Està contenta, la criatura, de saber totes aquestes coses. ¿Per què el fas enfadar?

L'Abu Qays es va posar dret i se li va acostar. Després va posar-li la mà damunt del ventre i li va preguntar en veu baixa:

—¿Per quan?

—Per a d'aquí a set mesos.

—¡Ufff!

—Aquesta vegada volem una nena, ¿oi que sí?

—¡Ni parlar-ne! ¡Volem un nen! ¡Un nen més i prou!

Però la seva dona va donar a llum una nena, i li van posar Husna i va morir al cap de dos mesos. Amb una ganyota, el metge va sentenciar que era massa prima.

Això va passar un mes després d'abandonar el poble, en una casa molt vella d'un altre poble, més lluny de la línia de foc.

—¡Abu Qays! ¡Em sembla que estic de part!

—Està bé, dona, ¡no t'esveris!

Però per dins, anava pensant: «¡Tant de bo les dones parissin al cap de cent mesos! ¡El temps ha passat volant!».

—¡Déu meu!

—¿Què tens?

—¡Estic a punt de parir!

—¿Crido algú?

—¡L'Um Omar!

—¿On l'haig d'anar a buscar?

—¡Acosta'm aquest coixí!

—¿On para l'Um Omar?

—Mare meva, aixeca'm una mica, deixa que em recolzi en aquesta paret.

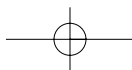
—No et moguis massa. Vaig a buscar l'Um Omar.

—¡Corre, corre! ¡Déu meu!

L'Abu Qays va sortir disparat però en tancar la porta ja va sentir el plor del nadó. Llavors va fer mitja volta i va enganxar l'orella a la fusta.

El riu feia remor, els mariners intercanviaven consignes, el cel escampava llum i l'ocell negre seguia volant d'aquí cap allà, sense rumb fix.

L'Abu Qays va incorporar-se i, espolsant-se la roba, s'atu-

rà a mirar el riu. Més que cap altra vegada, va sentir-se foraster en terra pròpia, foraster i desvalgut. Va passar-se la mà per la barbata aspra i va escombrar del seu cap tots els pensaments que hi feien una corrua de formigues.

Darrere d'aquest riu, just al darrere, hi havia totes les coses que no havia pogut tenir mai.

Allà hi havia Kuwait, aquell lloc que només existia en la seva ment com un somni o com una fantasia. Però bé que hi devia haver alguna cosa, a l'altra banda. Un lloc fet amb pedres, terra, aigua i cel, i no aquell espectre espantós que s'imaginava el seu cervell cansat. Segur que hi havia carrers, avingudes, homes, dones, nens que corrien entre els arbres. No, no hi ha pas arbres, allà. Almenys això és el que li va dir el seu amic Saad, que hi va anar a treballar de xofer i va tornar amb les butxaques plenes de diners. Els arbres són al teu cap, Abu Qays. En el teu cap vell i cansat, Abu Qays. Deu arbres amb les arrels retorçades que cada primavera li oferien olives i goig. A Kuwait no hi ha arbres, ho va dir en Saad. I en Saad te l'has de creure perquè sap moltes més coses que tu, encara que sigui més jove. Tots en saben més que tu, tots.

En els darrers deu anys no has fet res més que esperar. T'han calgut deu anys llargs miserables per acabar-te de creure que has perdut els teus arbres, la teva casa, la teva joventut i el teu poble. Al llarg d'aquests deu anys la gent ha anat obrint-se camí, mentre tu jeies com un gos vell en una casa abjecta. ¿Què és el que esperaves? ¿Que la riquesa caigués del cel pel sostre de casa teva? ¿Casa teva? No, casa teva no ho és. Un bon home et va oferir un dia la possibilitat de viure-hi. Això és tot. I al cap d'un any, et va demanar que li cedissis mitja casa per aixecar un envà de sacs de lona entre tu i els nous veïns. I vas continuar ajagut allà fins que va arribar en Saad i es va posar a remenar dins teu com qui remena la llet per fer-ne mantega.

—Si aconsegueixes arribar a Xat al-Arab, no et costarà gens d'arribar a Kuwait. La ciutat de Bàssora està plena d'intermediaris que s'encarregaran de portar-te fins a Kuwait a través del desert. ¿Per què no ho intentes?

La dona de l'Abu Qays, que ho havia sentit tot, es va mirar ara un home ara l'altre, abans de posar-se a bressolar el nadó un altre cop.

—¿És segur?

—¿Segur, dius? ¡Aquesta sí que és bona! L'Abu Qays demana si és segur. ¡No em facis riure!

Ara mirava la dona i li deia:

—¿Has sentit el que pregunta el teu home? ¡Segur! ¡Com si a la vida tot fos una bassa! ¿Per què no fa com nosaltres? ¿O és que ell és millor?

La dona va evitar d'alçar els ulls. L'Abu Qays esperava de tot cor que no ho fes.

—¿És que potser t'agrada la vida que portes aquí? Han passat deu anys i tu segueixes vivint com un pidolaire. ¡Això no pot durar més! I el teu fill, en Qays, ¿quan tornarà a l'escola? I quan l'altre es faci gran, ¿com podràs mirar-lo a la cara sense...?

—¡D'acord! ¡Ja n'hi ha prou!

—No, no n'hi ha prou. Aquesta situació no pot durar. Ets el cap de casa, i sou colla. ¿Per què no hi vas? Tu, ¿què en penses?

La dona callava. Ell no podia deixar de pensar en les paraules d'en Saad: «¿I quan l'altre es faci gran...?». Tot i així, va respondre:

—El camí és llarg i sóc vell, no puc caminar com vosaltres, em puc morir.

Ningú no deia res. La dona seguia bressolant el fill. En Saad havia deixat d'insistir, però aquella veu odiosa li tornava a resonar dins del cap: «¿Morir? ¡Aquesta sí que és bona! ¿I qui et diu que morir no és millor que aquesta vida? Fa deu anys que somies tornar a veure les deu oliveres que una vegada vas posar al teu poble. ¡El teu poble! ¡Deixa'm riure!».

Es va girar cap a la seva dona i li va preguntar:

—¿I tu què en dius, Um Qays?

Ella se'l va mirar i li va dir molt baixet:

—El que tu diguis...

—Podrem donar una educació al Qays.

—Sí.

—I podrem comprar un o dos peus d'olivera.

—I tant.

—I potser podrem fer-nos una caseta en algun lloc.

—Això.

—Si és que arribo... si hi arribo.

Va fer una pausa i se la va mirar. Sabia que ploraria. El lla-vi inferior començaria a tremolar-li una mica i després cauria una primera llàgrima que aniria fent-se més i més grossa fins a relliscar per la galta morena i arrugada. Va provar de dir alguna cosa, però no podia. El dolor li escanyava la gola. El mateix dolor que sentiria en arribar a Bàssora i encaminar-se cap a la botiga d'aquell home gras que s'encarregava de fer passar gent d'estranger de Bàssora a Kuwait. Se li va plantar al davant, carregat amb tota la humiliació i tots els precés que un vell pot arribar a carregar. El silenci era rotund, vibrant. De sobte el gras, l'amo de l'oficina, va dir-li:

—És un viatge difícil. Ja l'hi he dit, li costarà quinze dinars.

—¿Ens garanteix que arribarem bons?

—És clar, però hauran de patir una mica, ¿sap?, som al mes d'agost, fa molta calor i al desert no hi ha ni una ombra. Però arribarà.

Aquell puny de dolor li escanyava la gola, però va sentir que si no deia el que havia de dir ara mateix, ja no tindria ocasió de fer-ho.

—He recorregut milers de quilòmetres per arribar fins a vostè. M'ha enviat en Saad. ¿Se'n recorda, d'ell? El cas és que només tinc quinze dinars. Si els hi dono, em quedaré sense res. ¿Què li sembla si me'n cobra deu i...?

—Això no és cap joc —el va interrompre l'home—. ¿El seu amic no li ha dit que aquí treballem a preu fix? Nosaltres, per vostès, posem en perill la vida del nostre guia.

—Nosaltres hi posem la nostra.

—Sí, però jo no l'obliga a fer-ho.

—¿Deu dinars?

—Quinze, ja l'hi he dit.

No va poder continuar. L'home gras, assegut darrere la taula i xop de suor, no li treia aquells ulls grossos de sobre. Ho hauria donat tot perquè deixés de mirar-lo d'aquella manera. El dolor a la gola, calent, intens, gairebé el va fer caure a terra. Va voler dir alguna cosa, però no va poder. Com si el cap se li hagués omplert de llàgrimes. Va fer mitja volta i va sortir al carrer. La gent es va anar esvaint darrere d'una cortina d'aigua. L'horitzó es fonia amb el cel. Al seu voltant tot era llum, una llum blanca infinita. Va tornar allà i es va deixar caure de boca damunt la terra humida, que es va posar altre cop a bategar sota seu, mentre l'olor de terra se li ficava a les aletes del nas i se li precipitava per les venes igual que una torrentada.

